

JUL. HIRSCH: ØKONOMISK TIDEHVERV.

Det Schönbergske Forlag, 1937, 182 Sider.

Atter er dansk økonomisk Litteratur blevet beriget med et Værk af Professor Jul. Hirsch.

Det behandler vor Tids mest brændende økonomiske Problem: Hvorfor indtræder der atter og atter midt i »den fremadstormende tekniske Flugt mod det uendelige« en Tøven eller endog en Standsning i Stigningen af Massernes Levefod? Bogen søger at udrede Aarsagerne hertil samt Virkningerne deraf og gør Rede for nogle Forsøg, der er gjort til Bekæmpelse af Ondet.

Stødet til den endelige skriftlige Affattelse af dette Arbejde, oplyser Forfatteren i sit Forord, gav den Forelæsningsrække over »Økonomisk Nyorientering«, han i Foraaret 1936 holdt paa Den handelsvidenskabelige Lærestanstalt. De, der overværede disse Forelæsninger, vil hilse det med Glæde, at Professorens værdifulde Tanker nu som Bog kan finde Vej ud til videre Kredse. Thi selve Emnet er af stor almen Interesse, og det egner sig i den overskuelige og let tilgængelige Form, det er lykkedes Forfatteren at give det i den foreliggende Bog, udmærket til Læsning for Menigmand.

Professor Hirsch's velkendte, ogsaa fra et rent litterært Synspunkt saa udmærkede Pen borger for, at Læseren ikke kommer til at kede sig. Hertil bidrager ikke mindst de talrige smaa vittige Hentydninger — anbragt med stor Sans for det aktuelle — og de hyppige Citater af store Mænd lige fra Laotse til Lloyd George, der illustrerer og underbygger Diskussionen. Det kan maaske indvendes, at Bogens lette Fremstillingsform giver den et noget journalistisk Præg. —

Af de sidste Aarhundreders store Omvæltninger indenfor den teknisk-økonomiske Side af Menneskenes Liv har de sidste Decenniers Fremskridt været særlig kraftigt. Dette Omslag, fastslaar Professor Hirsch, har to Sider, nemlig for det første Teknikkens og dermed Produktionens Opgang, og for det andet Fødselsoverskudets Aftagen; begge virker i samme Retning: til en Forøgelse af det Produkt, der staar til hvert enkelt Menneskes Disposition.

JUL. HIRSCH: ØKONOMISK TIDEHVERV.

Det Schönbergske Forlag, 1937, 182 Sider.

Atter er dansk økonomisk Litteratur blevet beriget med et Værk af Professor Jul. Hirsch.

Det behandler vor Tids mest brændende økonomiske Problem: Hvorfor indtræder der atter og atter midt i »den fremadstormende tekniske Flugt mod det uendelige« en Tøven eller endog en Standsning i Stigningen af Massernes Levefod? Bogen søger at udrede Aarsagerne hertil samt Virkningerne deraf og gør Rede for nogle Forsøg, der er gjort til Bekæmpelse af Ondet.

Stødet til den endelige skriftlige Affattelse af dette Arbejde, oplyser Forfatteren i sit Forord, gav den Forelæsningsrække over »Økonomisk Nyorientering«, han i Foraaret 1936 holdt paa Den handelsvidenskabelige Lærestanstalt. De, der overværede disse Forelæsninger, vil hilse det med Glæde, at Professorens værdifulde Tanker nu som Bog kan finde Vej ud til videre Kredse. Thi selve Emnet er af stor almen Interesse, og det egner sig i den overskuelige og let tilgængelige Form, det er lykkedes Forfatteren at give det i den foreliggende Bog, udmærket til Læsning for Menigmand.

Professor Hirsch's velkendte, ogsaa fra et rent litterært Synspunkt saa udmærkede Pen borger for, at Læseren ikke kommer til at kede sig. Hertil bidrager ikke mindst de talrige smaa vittige Hentydninger — anbragt med stor Sans for det aktuelle — og de hyppige Citater af store Mænd lige fra Laotse til Lloyd George, der illustrerer og underbygger Diskussionen. Det kan maaske indvendes, at Bogens lette Fremstillingsform giver den et noget journalistisk Præg. —

Af de sidste Aarhundreders store Omvæltninger indenfor den teknisk-økonomiske Side af Menneskenes Liv har de sidste Decenniers Fremskridt været særlig kraftigt. Dette Omslag, fastslaar Professor Hirsch, har to Sider, nemlig for det første Teknikkens og dermed Produktionens Opgang, og for det andet Fødselsoverskudets Aftagen; begge virker i samme Retning: til en Forøgelse af det Produkt, der staar til hvert enkelt Menneskes Disposition.

Efter en Analyse af dette »den omvendte Malthus' Lov«, som man uvilkaarligt skulde tro, maatte resultere i en Guldalder for Menneskeheden, drøfter Forfatteren, hvorfor dette ikke blev Tilfældet. Udgangspunktet er den klassiske Nationaløkonomis Lære om Kompensationen, den automatiske Udligning, der ved Kræfternes frie Spil faar ethvert teknisk Fremskridt til at resultere i lavere Priser eller større Kapitaldannelse, altsaa øgede Forbrugsmuligheder for Masserne.

De Momenter, der hindrer denne Mekanik i at virke, drages frem een for een og gøres til Genstand for en grundig Vurdering: Det gamles Modstand, Kapitaldannelsens nye Former etc. Det, man her navnlig standser ved — ikke mindst Folk med forretningsøkonomiske Interesser — er Virkningen af den svigtende Distributionsteknik. Dette turde være et centralt Punkt i vor Tids økonomiske Genvordigheder af mere permanent Karakter, »den moderne Økonomis Selvmodsigelse«: Disproportionaliteten mellem Produktionsteknikkens mægtigt stigende Effektivitet og Fordelingsteknikkens stivnede Ydeevne. Og det maa være en af Driftsøkonomernes saavel som Praktikernes fornemste og mest fortjenstfulde Opgave at søge en Løsning af denne tilsyneladende uoverstigelige Vanskelighed.

Følgerne af den automatiske Kompensations Svigten har i første Række været talrige Statsindgreb i Landenes økonomiske Liv og den deraf følgende Nedgang i den internationale Arbejdsdeling. Spørgsmaalet om Vejen ud af alt dette Uføre gaar over en Genoprettelse af den liberale, selvvirkende Økonomi, over en bevidst, planmæssig Udligning eller hvilke andre Veje, der bør følges, besvarer Hirsch ikke selv definitivt — hvad der vel simpelthen ikke er gør ligt!

I det store og hele er Professor Hirsch's Bedømmelse af disse Vanskeligheder optimistisk. Produktivitetens enorme Stigning er en Kendsgerning; naar der saaledes staar en større og større Produktmængde til et efterhaanden stagnerende Antal Menneskers Raadighed, *maa* det før eller senere resultere i forøget Forbrug og Nydelse, større *Lykke* for det enkelte Menneske. —

I Bogens sidste Kapitel giver Forfatteren en interessant Redegørelse for de sociale Følger af det »økonomiske Tidehvert«, interessant, fordi den behandler de allernyeste Foreteelser i Nutidens sociale Liv, søger deres Aarsager og paapeger deres Følger og gør det paa en ny og aktuel Maade: Den livsglade Olding, Kvindens Frigørelse, Massernes Uniformeringsvilje, Sporten.

Spørgsmaalet er, hvorledes Mennesket vil udnytte de nye Muligheder, som den tekniske Magtudvidelse giver det. Hvortil f. Eks. bruge den Tid, som de stadig hurtigere Samfærdselsmidler giver os? Og trods

de mere eller mindre pessimistiske Citater af Historiens store Tænkere, som anføres, bevarer Hirsch selv sit Livssyn: Den kommende Tidsalder vil gøre Mennesket frit til Skabelse af uanede højere Tilværelsesformer i Oplevelse, Villen og Skønhed. —

Jeg vil dog til Slut ikke undlade at fremsætte en Indvending mod Bogen, nemlig at Professor Hirsch ræsonnerer ud fra et noget ensidigt økonomisk-materielt Synspunkt. Vel drejer Bogen sig om det *økonomiske* Tidehverv og dets Følger, og vel spiller den økonomiske Side af Livet en stor Rolle for Menneskene, men der findes dog andre, skønne Kulturgoder af stor Værdi. Selv om Hirsch er opmærksom herpaa, pointerer han det i alt Fald ikke tilstrækkeligt. At haabe paa nogen Guldalder, nogen permanent Lykkestilstand for Menneskeheden, selv om Teknikkens Formaaen blev fuldt udnyttet til lige Gavn for alle, er utopisk. Materiel Rigdom, Forbrug og Nydelse alene skaber ikke nogen Lykke. En Robinson Crusoe kan leve fuldt saa lykkelig som Manden i den allermest moderne »service flat«, med Bil, Støvsuger og Frigidaire. Jeg ønsker kun hermed at fremhæve, at menneskelig Lykke er et ganske relativt Begreb, som visselig ikke udelukkende kan maales efter den Mængde materielle Goder, der staar til Raadighed. »Behovene« er umættelige. — Uden Tvivl har Teknikkens Fremskridt gjort det muligt for et større Antal Mennesker at leve og nyde Kulturens Goder. Men naar Professor Hirsch i sin Omtale af »scientific management« forherliger Transportbaandet og dets fabelagtige Ydeevne, saa kan man ikke lade være med at tænke paa Reversen af Medaillen, saaledes som den f. Eks. skildredes i Chaplins Film »Moderne Tider«. —

Bogen vækker til Eftertanke over Spørgsmaal af vital Betydning i vor Tids Økonomi; den serverer ikke færdige Løsninger, men giver Problemerne et mere præcist Indhold, foretager en nøgtern Analyse deraf og giver Læseren Impulser til at danne sit eget Skøn. Adskillige Steder viser Professoren sin enestaaende Evne til i knappe, originale, letforstaaelige Vendinger at klarlægge Ræsonnementer, som andre kan bruge mange taagede Sider til at søge fremstillet. Man er blevet rigere efter Læsningen af denne Bog — i aandelig Forstand!

Ottomar Loff.¹⁾

¹⁾ H. A.